

บทที่ 6

รูปแบบการนำเสนอรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอด กับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า กระบวนการทำข่าวภาคถ่ายทอด แสดงให้เห็นถึงการต่อรอยระหว่างอุดมการณ์วิชาชีพกับการควบคุมของรัฐ ซึ่งปรากฏอยู่เสมอในการทำงานจริง แต่บรรทัดฐานวิชาชีพแทบจะไม่สามารถนำเสนอในผลผลิตขององค์กรได้เด่นชัดนัก ดังนั้นในส่วนหลังของงานวิจัยทั้งหมด จะเป็นการตรวจสอบการทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอดในมิติของชิ้นงานหรือตัวบท (text) โดยจะเริ่มจากการวิเคราะห์ "รูปแบบการนำเสนอ" (format) ของรายการ เป็นอันดับแรกในบทนี้

การวิเคราะห์ "รูปแบบการนำเสนอ" คือ การตรวจสอบโครงสร้าง (structure) ใหญ่ ที่รองรับตัวบทรายการอยู่ และเป็นแนวทางที่กำหนดการดำเนินรายการไว้ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะนำเสนอเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. คุณสมบัติของสื่อ
2. ช่วงเวลาในการออกอากาศ
3. รูปแบบการเปิด คั่น และปิดรายการ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คุณสมบัติของสื่อ

วิทยุเป็นสื่อมวลชนประเภทไฟฟ้า (electronic media) ที่เข้าถึงมวลชนโดยอาศัยวิธีการกระจายเสียง (broadcasting) อันเป็นการส่งสารผ่านคลื่นไฟฟ้าไปในอากาศเข้าสู่เครื่องรับวิทยุ โดยใครก็ตามที่มีเครื่อง

รับที่เหมาะสมและอยู่ในรัศมีของกำลังส่งก็สามารถรับฟังได้ คุณสมบัติความเป็น
สื่อไฟฟ้านี้ มีส่วนช่วยให้ปฏิบัติการทางการเมืองของข่าววิทยุกระจายเสียง มี
ความเด่นชัดขึ้น ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

ประการแรก โดยที่ในปัจจุบันการเติบโตของกิจการวิทยุกระจาย
เสียงมีการขยายตัวด้วยอัตราที่รวดเร็วมาก และสามารถครอบคลุมพื้นที่กำลัง
ส่งได้ทั่วทุกภาคของประเทศ ดังสถิติของสถานีวิทยุทั้งใน เขตกรุงเทพมหานคร
และส่วนภูมิภาค ซึ่งรวบรวมไว้ได้ทั้งสิ้น 484 สถานี (กรมประชาสัมพันธ์, 2533
: 97) ทำให้โอกาสในการที่อุดมการของรัฐจะนำเสนอตัวสู่มวลชน ผ่านทาง
ข่าววิทยุภาคถ่ายทอดมีความเป็นไปได้ในทุกพื้นที่ของประเทศ

ประการต่อมา แม้จะเคยมีผู้ศึกษาพบว่า การกระจายตัวของสื่อวิทยุ
สามารถเข้าถึงประชาชนในเขตนครหลวง ได้มากกว่าในเขตชนบทต่างจังหวัดก็
ตาม (บุญเลิศ ศุภติลก, 2527 : 53) แต่ด้วยการที่วิทยุมีคุณสมบัติของการสื่อ
สารด้วยการฟัง (oral communication) ที่มีราคาถูก และไม่มีอุปสรรคด้าน
การอ่านออกเขียนได้มาขวางกั้น ทำให้วิทยุค่อนข้างเป็นสื่อที่ได้เปรียบสื่ออื่นๆ ใน
จุดนี้ และมีแนวโน้มประสิทธิภาพในการเข้าถึงของข่าวภาคถ่ายทอดสู่มวลชน
ได้เป็นอย่างดี

ประการสุดท้าย การที่วิทยุอาศัยคลื่นไฟฟ้าเป็นช่องทางในการสื่อ
สาร ทำให้โอกาสในการตรวจสอบสาระข่าวสารที่ส่งผ่านสื่อนี้เป็นไปโดยยาก
เพราะคลื่นไฟฟ้าเมื่อออกอากาศแล้วก็จะสูญหายไป และคงจะมีน้อยคนนักหรือ
แทบจะไม่มีใครเลยที่บันทึกเทปวิทยุรายการข่าวไว้ เพื่อตรวจสอบสาระที่ออก
อากาศไปอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ ผู้ฟังจึงมีโอกาสน้อยตามตรรกะได้ง่าย โดยไม่
สามารถทบทวนสาระได้อีกครั้ง อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติเดียวกันนี้ก็เหมือน
ดาบสองคม ที่อาจส่งผลเสียต่อการทำงานด้านอุดมการของรัฐได้ กล่าวคือ
หากการตรวจสอบสาระในข่าวกระทำได้เพียงครั้งเดียวแล้ว อาจทำให้ผู้ฟังเกิด
ความเข้าใจไม่ถูกต้อง หรือหากผู้ฟังไม่ได้ติดตามฟังในช่วงเวลาที่ออกอากาศ
ก็จะทำให้พลาดรับข่าวสารที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอได้ด้วยเช่นกัน

ช่วงเวลาในการออกอากาศ

คำสั่งคณะกรรมการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 15 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 กำหนดระเบียบการออกอากาศรายการภาคข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานีไว้ตอนหนึ่งว่า "...ให้ทำการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยตามกำหนดเวลาเดิมดังนี้ 7.00 น.-8.00 น., 12.30 น.-12.45 น., 19.00 น.-19.20 น. และ 20.00 น.-20.30 น." (กรมประชาสัมพันธ์, 2530 : 88) และคำสั่งนี้ยังคงยึดถือปฏิบัติเป็นระเบียบของทุกสถานีมาจนถึงปัจจุบัน

แม้ว่าผู้ฟังวิทยุจะได้ชื่อว่าเป็นมากกว่าผู้ฟังธรรมดา (listener) คือเป็นผู้ที่มีโอกาสในการเลือกที่จะเปิดรับสารซึ่งตนเองต้องการ มิใช่ยอมรับแต่สิ่งที่ถูกยึดเยียดให้ฟังเท่านั้น (active audience) แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าเวลาที่ทั้ง 4 ช่วงที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จัดเป็น "ช่วงเวลาทอง" (prime time) ของวิทยุกระจายเสียง เพราะเป็นช่วงเวลาที่คาดว่าจะมีคนรับฟังรายการมากที่สุด เนื่องจากสอดคล้องกันระหว่างวิถีชีวิตของผู้ฟังกับช่วงเวลาในการออกอากาศ ฉะนั้นการที่รัฐสงวนสิทธิ์ช่วงเวลาดังกล่าวออกอากาศรายการข่าวภาคถ่ายทอดจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จึงเท่ากับเป็นการเสริมให้โอกาสที่จำนวนผู้ที่จะได้รับฟังรายการมีมากขึ้นด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างกรรมสิทธิ์และการควบคุมในสื่อวิทยุกระจายเสียง จะมีลักษณะเป็น dual system คือ เป็นระบบวิทยุกระจายเสียงของรัฐ ที่ดำเนินงานและจัดการโดยเอกชน เป็นส่วนใหญ่ (สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2534 : 8) แต่ในช่วงเวลาที่ข่าวภาคถ่ายทอดวิทยุแห่งประเทศไทยออกอากาศอยู่ ถือเป็นช่วงเวลาเดียวเท่านั้นที่รัฐสามารถถึงสิทธิ์ในการออกอากาศตามกฎหมายกลับมาเป็นของตนได้ทั้งหมด และขณะเดียวกันก็ไม่เปิดโอกาสให้อุดมการณ์หรือข้อถกเถียงของฝ่ายอื่นนำเสนอตัวในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างเต็มที่

รูปแบบการเปิด คั่น และปิดรายการ

รูปแบบการเปิด คั่น และปิดรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอดนั้น เป็นรูปแบบการนำเสนอรายการ (format) ที่สำคัญซึ่งได้สร้างความเป็นเฉพาะตัวให้กับรายการ ที่แตกต่างจากรายการวิทยุอื่นๆ หรือการนำเสนอข่าวเดียวกันผ่านสื่อประเภทอื่น ด้วยเหตุผลที่ความต้องการจะสร้างให้ข่าวภาคถ่ายทอดเป็นประกาศราชการ ที่สามารถนำไปอ้างอิงได้โดยถูกกฎหมาย รูปแบบดังกล่าวนอกจากจะเป็นเอกลักษณ์ของข่าววิทยุเองแล้ว กลวิธีดังกล่าวยังถูกต่อยอดมาต่อเนื่อง จนกลายเป็น "ประเพณี" ของข่าวภาคถ่ายทอดไปแล้ว และยังมีส่วนสำคัญในปฏิบัติการทางการเมืองที่แฝงมาด้วย จนปรากฏว่ามีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า

...ข่าววิทยุแห่งประเทศไทยในช่วง 7 โมงเช้า นั้น ได้สร้างเอกลักษณ์ของความเป็นข่าวราชการ ที่เชื่อถือได้มาหลายสิบปี เป็นเหมือน "ราชกิจจานุเบกษา" ทางอากาศในบางเรื่องบางกรณี และสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงได้ โดยไม่ต้องกลัวผิดพลาด ใครจะเป็นใหญ่เป็นโต หรือจะได้ตำแหน่งอะไร เราก็รอฟังจากสถานีแห่งนี้ ราชการบ้านเมืองมีประกาศอะไรสำคัญๆ ออกมา เราก็ต้องฟังจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ชุ่มเสียง [คำที่ถูกต้องสะกดว่า ลุ่มเสียง - ผู้เขียน] ในการอ่านของโฆษกหรือผู้ประกาศแต่ละคน มักจะเรียงง่าย เครื่องขริม ฟังแล้วเห็นตัวครุทลอยมาในอากาศ เป็นสัญลักษณ์ว่า ทั้งหมดที่ผู้ฟังได้ฟังเป็นข่าวของทางราชการที่ถูกต้องแน่นอน ไม่ใช่การเสกสรรค้ปั้นแต่ง... (ชุม, 2533 : 5)

การเปิด คั่น และปิดรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอดนั้น มีส่วนสนับสนุนให้น้ำหนักและสาระในข่าวมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เพราะได้สร้างข่าววิทยุให้มีความเป็นทางการ และต่อยอดความหนักแน่นของตัวรายการ ด้วยกลวิธีที่จะนำเสนอไว้ในตารางที่ 6.1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 : ตารางเปรียบเทียบรูปแบบการนำเสนอ (FORMAT) ของข่าววิทยุแห่งประเทศไทย กับข่าวหนังสือพิมพ์ และข่าวโทรทัศน์ (พฤศจิกายน 2533 - มกราคม 2534)

รูปแบบการนำเสนอ	ข่าว สวท.	ข่าวหนังสือพิมพ์	ข่าวโทรทัศน์
1. เพลงนำรายการ	เพลงบรรเลงสยามานลลิตี	-	บางช่องก็มีเพลงนำ แต่บางช่องก็ขึ้นต้นด้วยหัวข้อข่าว
2. การขึ้นต้นรายการ	ผู้ประกาศชายประกาศว่า "ที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อไปเสนอข่าว ซึ่งมีหัวข้อข่าวดังนี้..."	-	โฆษกเปิดรายการด้วยการสวัสดี และเริ่มรายการด้วยสทนาทักทาย
3. หัวข้อข่าว (head)	ประโยคสมบูรณ์ และใช้ภาษาราชการ การอ่านเป็นแบบแผนของการประกาศด้วยเสียงผู้ประกาศชาย ไม่มีดนตรีคลอ	บางครั้งเป็นกลุ่มคำหรือวลี (phrase) และไม่ใช่ภาษาราชการ	บางครั้งเป็นกลุ่มคำ ไม่ใช่ภาษาราชการ และน้ำเสียงการอ่านไม่เป็นทางการ ไม่ตายตัว
4. การค้นรายการ	แจ้งเวลา ด้วยข้อความว่า "ท่านกำลังฟังข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยขณะนี้เวลา...น." และลปอัตรเร่งค้จากทางราชการและรัฐบาล	การลงโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์	โฆษณาสื่อกค้นรายการ
5. การปิดรายการ	การประกาศ "จบข่าว... (ชื่อผู้ประกาศ)...อ่าน" และพระบรมราโชวาท	-	การอำลาผู้ชม และกล่าวสวัสดี

- ที่มา : 1. ข่าววิทยุภาคถ่ายทอด เดือนพฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.
 2. ไทยรัฐ และ สยามรัฐ, 17 พฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.
 3. ข่าวโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11, 17 พฤศจิกายน 2533 ถึง 17 มกราคม 2534.

จากตารางที่ 6.1 ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการนำเสนอผลการวิเคราะห์ เป็น 5 ประเด็น คือ

1. เพลงนำรายการ
2. การขึ้นต้นรายการ
3. หัวข้อข่าว
4. การค้นรายการ
5. การปิดรายการ

รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1. เพลงนำรายการ

เพลงนำรายการ เป็นจุดแรกที่เปิดรายการสู่การรับของผู้ฟังชาววิทยุ รายการข่าววิทยุแห่งประเทศไทยนั้นเลือกใช้เพลงบรรเลงสยามานสสติ เป็นเพลงนำรายการ ซึ่งผู้ฟังสามารถรับรู้ในขั้นต้นได้ว่า เมื่อใดที่เพลงนี้บรรเลงขึ้นทางวิทยุทุกสถานี นั่นคือการเริ่มต้นการถ่ายทอดข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

การนำเพลงบรรเลงสยามานสสติ ซึ่งเป็นเพลงปลุกใจมาเปิดรายการข่าวนั้น เป็นการเริ่มต้นรายการด้วยความหนักแน่น มีส่วนช่วยให้เนื้อหาที่จะนำเสนอตามมานั้นจะมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น เพราะจังหวะท่วงทำนองและการบรรเลงเพลง มีการย้ำจังหวะด้วยเสียงของกลอง (drum beats) และตัวเพลงสยามานสสติที่นำมาเปิดรายการนั้น ก็บรรเลงด้วยจังหวะมาร์ช ซึ่งเป็นจังหวะที่เพลงปลุกใจส่วนใหญ่นิยมใช้ เพราะให้ความหนักแน่น สม่่าเสมอ และทางด้านดนตรี ถือว่าใช้เพื่อการร้องพร้อมๆกัน หรือเพื่อให้จังหวะแก่การกระทำที่ต้องทำพร้อมๆกัน (เรื่อตรีสิรินธร กิริติบุตร, 2528 : 91)

ในขณะเดียวกัน ตัวเพลงสยามานสสติเองก็มีความหมายทางสังคม (social meaning) ถึงอนุสสติในการระลึกถึงประเทศชาติ และการเสียสละ

ชีวิตเพื่อสยามประเทศ อันเป็นการตอกย้ำความรู้สึกชาตินิยมของผู้ฟังที่จะคำนึงถึงประเทศชาติก่อนสิ่งอื่นใด เพราะฉะนั้นแม้จะเป็นเพลงบรรเลง แต่เนื่องจากเป็นเพลงซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ผู้ฟังจึงสามารถโยงไปถึงเนื้อหาที่มีความหมายทางสังคมในการกระตุ้นจิตสำนึกชาตินิยมได้เช่นกัน

เพราะฉะนั้นการเปิดรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอด จึงเป็นการเริ่มต้นด้วยการสร้างความหนักแน่น ที่นอกจากจะให้ความรู้แจ้งใจในการฟัง เป็นสัญลักษณ์ประจำของรายการข่าววิทยุแห่งประเทศไทย และใช้กระตุ้นจิตสำนึกในเรื่องชาตินิยมแล้ว ยังเป็นการเสริมให้เนื้อหาในรายการข่าวมีความน่าเชื่อถือด้วย

2. การขึ้นต้นรายการ

การขึ้นต้นรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอดทุกภาค ได้มีลักษณะที่ตอกย้ำจนเป็นลักษณะเฉพาะหรือประเพณีนิยม โดยใช้แบบแผน (pattern) ซึ่งจะต้องขึ้นต้นด้วยเสียงของผู้ประกาศข่าวชาย และมีการระบุชี้ถึงตัวองค์กรผู้ผลิตเองด้วยว่า "ที่นี่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อไปเสนอข่าว ซึ่งมีหัวข้อข่าวดังนี้..."

การขึ้นต้นรายการในลักษณะดังกล่าวนี้ ดูจะมีความเป็นทางการมาก และสร้างภาพพจน์ให้ข่าววิทยุ มีลักษณะเป็นเหมือนประกาศหรือคำสั่งของทางการมากกว่าการทักทายปราศรัยกับผู้ฟังเพื่อรายงานข่าวแบบปกติทั่วไป ทั้งนี้หากลองเปรียบเทียบกับสื่อโทรทัศน์ ซึ่งใช้เสียงอ่านเป็นวิธีการนำเสนอข่าวเช่นเดียวกัน จะพบว่าข่าวโทรทัศน์จะไม่มีกำหนดข้อความที่จะใช้ขึ้นต้นรายการไว้ และมักจะขึ้นต้นในลักษณะของการทักทายกับผู้ชมด้วยการสวัสดี ซึ่งมักจะปรากฏสีหน้าที่มีรอยยิ้มของผู้อ่านข่าว การใช้น้ำเสียงที่ค่อนข้างอ่อนโยนในการทักทายกว่าน้ำเสียงที่แข็งขันของผู้ประกาศทางวิทยุ การเปิดคำสนทนาโดยมีคำลงท้าย ตลอดจนการแสดงความรู้สึกส่วนตัวในการเปิดรายการทักทายกับผู้ชมดังเช่นการขึ้นต้นรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ด้วยเสียงของผู้ประกาศหญิงตอนหนึ่งว่า

ผู้ประกาศ ญ. : สวัสดิ์ค๊ะ เรามาเริ่มข่าววันนี้เกี่ยวกับเรื่องของสถานการณ์ทางการเมืองที่ตอนนี้ค่อนข้างจะสับสนเล็กน้อยนะคะ...
(ข่าวโทรทัศน์ช่อง 5, 21 พฤศจิกายน 2533)

เพราะฉะนั้นด้วยองค์ประกอบต่างๆเหล่านี้ ทำให้การนำเสนอข่าววิทยุมีความแข็งขันเป็นทางการ และท้ายที่สุดก็เป็นส่วนสนับสนุนความน่าเชื่อถือให้เพิ่มขึ้นในรายการข่าวด้วยเช่นกัน

3. หัวข้อข่าว (Head)

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 ว่า การขึ้นหัวข้อข่าววิทยุ นั้น จะยาวหรือสั้น และให้รายละเอียดมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบรรณาธิการข่าวที่อยู่เวรแต่ละคน แต่สิ่งหนึ่งที่หัวข้อข่าววิทยุจะต้องนำเสนอออกมาในรูปแบบที่เหมือนกันก็คือ การใช้ภาษาที่ค่อนข้างกระชับแต่เป็นทางการ ลักษณะที่แสดงความเป็นทางการของหัวข้อข่าววิทยุแห่งประเทศไทยนั้น เริ่มตั้งแต่การที่ต้องใช้ข้อความที่เป็นประโยคสมบูรณ์ (complete sentence) ซึ่งมีทั้งประธาน กริยา และกรรม และบางครั้งก็เป็นลักษณะประโยคความซ้อน (complex sentence) หลายประโยคที่สรุปใจความสำคัญของข่าวทั้งหมดมา จนบางหัวข้อข่าวดูจะมีความยาวและรายละเอียดค่อนข้างมาก ตัวอย่างเช่น "ข่าวการลาออกของนายกรัฐมนตรี เป็นเพียงกระแสข่าวที่เกิดขึ้น จนถึงขณะนี้ยังไม่มีการยืนยันแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามทททพร้อมรัฐบาลกล่าวว่า หากนายกรัฐมนตรีลาออกจริง ก็ยังยืนยันที่จะสนับสนุนนายกรัฐมนตรีต่อไป" (ข่าววิทยุภาค 19.00 น., 21 พฤศจิกายน 2533) เป็นต้น ในขณะที่หัวข้อข่าวหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์จะมีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บ่อยครั้งที่มีการพาดหัวข้อข่าวด้วยข้อความที่เป็นวลีหรือกลุ่มคำมิใช่เป็นประโยคที่สมบูรณ์ ทั้งนี้คงสืบเนื่องมาจากข้อจำกัดของกรอบหน้าหนังสือพิมพ์ ที่สามารถบรรจุหัวข้อข่าวได้เพียงไม่กี่ตัวอักษรนั่นเอง ดังตัวอย่างหัวข้อข่าวที่ไม่มีประธานในประโยคเช่น "เตรียมตลบล้างฉนวนโอบายรัฐฯ" (ไทยรัฐ, 8 มกราคม 2534 : 1) เป็นต้น

ในด้านการใช้ภาษา ชาววิทยุจะไม่ขึ้นหัวข้อข่าวด้วยภาษาที่มีลีลาเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ กล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษาบางอย่างที่หนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์นำเสนอในหัวข้อข่าวได้ จะไม่ปรากฏให้ได้ยินทางวิทยุได้เลย เช่น การใช้คำย่อ อักษรย่อ สมญานาม ภาษาพูด สำนวนแสลง คำเปรียบเทียบกับ หรือการเรียกชื่อยศตำแหน่งอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนคำที่ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ฯลฯ ทั้งนี้ชาววิทยุต้องคงความเป็นภาษาทางการไว้ เพราะต้องสร้างความน่าเชื่อถือและยึดอยู่ในกรอบของทางราชการหรือความเป็นหน่วยงานของรัฐ ดังเช่น "โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีกล่าวว่า หัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องพิจารณาว่า ใครควรเป็นนายกรัฐมนตรี และเสนอรายชื่อต่อประธานรัฐสภา เพื่อนำรายชื่อกราบบังคมทูลแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีต่อไป" (ข่าววิทยุภาค 7.00 น., 9 ธันวาคม 2533) เป็นต้น

ในขณะที่หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มีกลไกทางธุรกิจมาเกี่ยวข้อง เพราะความอยู่รอดของสื่อจะขึ้นอยู่กับโฆษณา การเอาชนะในการแข่งขันระหว่างสื่อและยอดจำหน่ายหรือเรตติ้งผู้ชม ดังนั้นการใช้ภาษาที่มีลีลาและดึงดูดใจในการขึ้นหัวข้อข่าวจึงมีความจำเป็น เพื่อผลประโยชน์ในทางธุรกิจนั่นเอง อาทิ "นำชาติยืนไม่เคยถอยถอยยาม แจงรีบตั้งกรม.รับราชอาคันตุกะ" (สยามรัฐ, 26 ธันวาคม 2533) หรือ "ด่วนชาติชายผ่าทางตันตัดใจลาออก ล้างไฟตั้งรัฐบาลใหม่" (ไทยรัฐ, 7 ธันวาคม 2533) หรือ "รองหัวหน้าพรรคเอกภาพ สอนมวยฝ่ายค้าน" (ข่าวโทรทัศน์ช่อง 3, 20 ธันวาคม 2533) เป็นต้น

สำหรับในด้านการอ่านหัวข้อข่าวนั้น โดยเปรียบเทียบกับวิทยุกับโทรทัศน์แล้ว พบว่า การอ่านหัวข้อข่าววิทยุมีการใช้วิธีในการสร้างความน่าเชื่อถือโดยอาศัยน้ำเสียงการอ่านของผู้ประกาศชาย และจะอ่านในลักษณะลีลาที่ค่อนข้างแข็งขัน ไม่มีเสียงดนตรีคลอ จึงดูเหมือนว่าจะเป็นประกาศข้อเท็จจริงโดยตรง ไม่มีดนตรีมาประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึก ในขณะที่ข่าวโทรทัศน์นั้นจะมีความตายตัวน้อยกว่าคือ อ่านได้ทั้งผู้ประกาศชายและหญิง และบางสถานีก็จะมีการใช้เสียงดนตรีคลอเสียงของผู้อ่านหัวข้อข่าว ตลอดจนมีการใช้น้ำเสียงอย่างไม่เป็นทางการด้วย ซึ่งทำให้ความขึงขังดูจะลดน้อยกว่าการใช้เสียงผู้ประกาศข่าววิทยุ

4. การค้นรายการ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์เกือบทุกช่อง (ยกเว้นช่อง 11) จะขึ้นอยู่กับรายได้จากการโฆษณาส่วนหนึ่ง ในขณะที่วิทยุแห่งประเทศไทยมีลักษณะที่เป็นหน่วยงานราชการ เพราะฉะนั้นกลวิธีการค้นรายการข่าววิทยุก็ยังคงลักษณะที่แสดงความเป็นข่าวจากทางราชการอยู่นั่นเอง โดยการใช้สล็อตตรงหรือประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ของหน่วยงานราชการและรัฐบาล หรือมีฉะนั้นก็จะเป็นลักษณะของการประกาศแจ้งเวลาด้วยข้อความที่ใช้เป็นแบบแผนเฉพาะเช่นกันว่า "ท่านกำลังฟังข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ขณะนี้เวลา...น." ในขณะที่ถ้าเราดูข่าวโทรทัศน์ ลักษณะการค้นรายการในแต่ละช่วง จะเป็นการโฆษณาทางธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ หรือหากเป็นในหน้าหนังสือพิมพ์ เราก็จะพบว่ามิโฆษณาทางธุรกิจเช่นกันมาลงแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยจุดประสงค์ทางการตลาดนั่นเอง

5. การปิดรายการ

เอกลักษณ์ของการปิดรายการข่าววิทยุ จะไม่มีการใช้เพลงปิดรายการ หรือการอำลาของโฆษกผู้อ่านข่าวด้วยคำว่าสวัสดิ์เหมือนกับข่าวโทรทัศน์ แต่รูปแบบที่เป็นทางการที่ถูกสร้างขึ้นมาใช้ในการปิดรายการข่าววิทยุก็คือ การจบด้วยประกาศว่า "จบข่าว" แล้วตามด้วยชื่อของผู้อ่าน และพระบรมราชาโชวาท พระราชาโชวาท หรือพระราชดำรัส ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการปิดรายการในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้ดูเหมือนการจบประกาศราชการ และสาระที่ได้นำเสนอผ่านไปเป็นความจริง (fact) ที่น่าเชื่อถือ และนำไปอ้างอิงได้

นอกจากการปิดรายการด้วยรูปแบบตายตัวดังกล่าวแล้ว การลงท้ายด้วยกระแสพระราชดำรัสนั้น นับว่ามีส่วนอย่างมากในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวรายการด้วย เพราะลักษณะของสังคมไทยนั้นยอมรับกันว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันศักดิ์สิทธิ์ เป็นประมุขของรัฐที่ควรแก่การยกย่องเทอดทูนและละเมิดมิได้ ดังนั้นการปิดท้ายด้วยพระราชดำรัสจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ข่าววิทยุมีภาพพจน์ (image) ที่ดูขลังศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการนำเสนอรายการเช่นนี้ เป็นเหมือนบริบทที่
สนับสนุนให้เนื้อหาของข่าวภาคถ่ายทอดมีความชอบธรรมมากขึ้น และจากที่
กล่าวมาทั้งหมด เราสามารถสรุปรูปแบบการเปิด คั่น และปิดรายการข่าววิทยุ
ภาคถ่ายทอดได้ในลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นแบบแผน (pattern) ทางการและ
ตายตัว ดังแผนภาพที่ 6.1 ต่อไปนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 6.1 : แผนภาพแสดงผังการนำเสนอรายการข่าวภาคถ่ายทอด

เพลงนำรายการ

การขึ้นต้นรายการ

หัวข้อข่าว

ข่าวอ่าน
(5-10 นาที)

แจ้งเวลา และสปอตคั่นรายการ

ข่าวประกอบเสียง
(10 นาที)

สปอตคั่นรายการ

ข่าวต่างประเทศ
(5 นาที)

สปอตคั่นรายการ

ข่าวกีฬา หรือพยากรณ์อากาศ หรือการแจ้งราคาสินค้า
หรือบทความจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

การปิดรายการ และ พระบรมราโชวาท หรือพระราชดำรัส

จากผลการวิเคราะห์ที่นำเสนอ จะเห็นได้ว่า รูปแบบการนำเสนอ
รายการ (format) ของข่าววิทยุภาคถ่ายทอด จะต้องอยู่ภายใต้โครงสร้าง
เฉพาะของการเปิด คั่น และปิดรายการ โครงสร้างดังกล่าวเมื่อประสานกับ
คุณสมบัติของสื่อและช่วงเวลาในการออกอากาศแล้ว ทำให้ข่าวภาคถ่ายทอดมี
โอกาสนำเสนอสาระต่างๆได้อย่างเข้าถึงมวลชนทุกครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุ
และสร้างลักษณะเฉพาะของความเป็นข่าวทางราชการ ที่มีความจริงจัง น่าเชื่อถือ
ซึ่งจะนำไปสนับสนุนและเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ในบทถัดไป ถึงการ
ทำงานของกลไกข่าวภาคถ่ายทอด ในกระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย